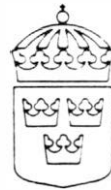

Motion till riksdagen

1989/90:Ub125

av Carl Bildt m.fl. (m)

med anledning av prop. 1989/90:90 om forskning

Mot.
1989/90
Ub125

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning	2
2. Moderata utgångspunkter.	2
3. Propositionens allmänna inriktning	4
4. Sambandet grundutbildning – forskning	5
5. Internationalisering	5
6. Avvägningen grundforskning – sektorsforskning.	6
7. Forskarutbildningen	8
7.1 Doktorandtjänsterna	9
7.2 Betyg på doktorsavhandling	10
8. Tjänsteorganisatoriska frågor	10
8.1 Finansiering	11
8.2 Högskoleadjunkternas kompetensutveckling.	12
8.3 Tjänster på det medicinska området	12
8.4 Meritvärdet av forskarutbildning.	13
8.5 Gymnasielektorerna	13
9. Förstärkt bas ökar universitetens frihet.	13
10. Forskningsrådsorganisationen – ansvarsfrågor	13
10.1 Principen om full kostnadstäckning	14
11. Forskningen vid de små och medelstora högskolorna	15
12. Utrustningsanslaget	15
13. Kulturfrågor	16
14. Forskning för en miljöanpassad utveckling	16
15. Forsknings- och utvecklingsarbete inom tjänstesektorn.	16
16. Energiforskning	17
17. Justitiedepartementets verksamhetsområde	17
18. Jordbruksdepartementets verksamhetsområde	18
19. Arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde	19
20. Bostadsdepartementets verksamhetsområde	19
21. Hemställen	19

1. Sammanfattning

Moderata Samlingspartiet ser den fria forskningen som ett medel att vidmakthålla och höja vår egen och andras standard och livskvalitet.

Vi hävdar att forskning i största möjliga utsträckning skall bedrivas utan försök till styrning utifrån. Beslut om forskningens inriktning bör fattas efter inomvetenskapliga kriterier.

Regeringens förslag tar i flera hänseenden steg i rätt riktning. På vissa områden är vi emellertid starkt kritiska, bl.a. vad gäller den fortsatta politiska styrningen av viss forskning. De medel som anvisas, framför allt för forskarutbildning och utrustning, är enligt vår mening otillräckliga. Sambandet mellan grundläggande högskoleutbildning och forskning behöver förstärkas. Båda delarna är starkt beroende av varandra.

Den sektorsfinansierade forskningen – som i viss utsträckning är liktydig med politiskt eller på annat sätt styrd forskning – vid fakulteterna uppgår i dag till ca 3,5 miljarder kr., vilket gör att sektorsorganen är utomordentligt starka aktörer vad gäller de offentligt finansierade forskningsinsatserna. Vi föreslår att sektorsorganens roll tonas ner till förmån för en förstärkning av fakulteter och forskningsråd. Under de närmaste åren bör ca 30 % av sektorsforskningsmedlen överföras på detta sätt.

För att hävda sambandet mellan forskning och grundutbildning samt för att utveckla och utnyttja lärarkårens kompetens föreslås att forskning skall vara ett älggande i tjänsten – motvarande en tredjedel av arbetstiden – för samtliga forskningsbehöriga högskolelektorer.

Vi föreslår att ytterligare 50 milj. kr. anvisas för nästa budgetår för inrättande av doktorandtjänster. Omvandlingen av utbildningsbidrag till doktorandtjänster bör vara avslutad senast vid utgången av budgetåret 1995/96.

Utrustningssidan har under många år varit sorgligt eftersatt. När de s.k. bankmedlen – som den socialdemokratiska regeringen tvingade fram när bankerna av regeringen försatts i en utpressningsliknande situation – nu upphör blir situationen akut för många institutioner.

För ersättning och nyanskaffning av utrustning bör därför för nästa budgetår anvisas ytterligare 500 milj. kr.

För att förstärka den internationella samverkan föreslås en utökning av anslaget till europeiskt forsknings- och utvecklingssamarbete med 39 milj. kr.

2. Moderata utgångspunkter

Den fria forskningen är en av hörnstenarna för utvecklingen av vårt samhälle. De kunskaper som forskningen ger oss skall av andra granskas, accepteras eller förkastas, vara utgångspunkt för fortsatt kunskapssökande och genom en kvalitativt högtstående utbildning föras vidare.

Kunskaper ger oss möjlighet att finna nya lösningar på dagens problem, vilket ökar vårt välbefinnande och våra möjligheter att dela med oss till andra. Alla delar av den hittillsvarande utvecklingen har dock inte varit enbart av godo. Vår miljö är t.ex. hårt trängd av det moderna samhället.

Ändå är det genom fortsatt forskning och utveckling som mänskligheten kan finna vägar att lösa de problem som uppstått. Nya erfarenheter kan underlätta strävan efter ökad frihet och livskvalitet.

Sambandet mellan forskning och grundutbildning måste vara tydligt och fast. Den grundläggande högskoleutbildningen och hela det underliggande utbildningssystemet skall vara så utformat att det utmanar till nya ansträngningar och lockar fler till forskningsinstitutioner, laboratorier och utvecklingsavdelningar.

Sverige är, som ett litet land, speciellt beroende av goda kunskaper och en högt utvecklad teknik. Vår konkurrenssituation, och vårt – i relation till jämförbara länder – höga kostnadsläge gör att vi måste kunna erbjuda lösningar som är framätsyttande och produkter som bygger på en hög kvalitet.

Informationsteknologin ger oss i dag tillgång till andras erfarenheter i en tidigare aldrig skadad omfattning. Forskarna har möjligheter att snabbt söka, sammanställa och bearbeta information. Resultaten kommer fram i accelererad takt och informationen går blixtnsnabbt mellan länder och världsdelar. I öppna samhällen känner kunskapen inga gränser.

Forskningen och dess resultat värderas och prövas ständigt i ett internationellt samspel och kriterierna ställs av forskarna själva; det som inte håller för en vetenskaplig prövning förkastas.

Teknisk och naturvetenskaplig forskning leder ibland till resultat som starkt påverkar våra liv. Det är forskning som ofta drar stora kostnader men som också lockar starka intressenter.

Mot den bakgrunden är det särskilt angeläget att inte förlora det humanistiska perspektivet. En utvecklad nation måste kosta på sig att stödja den forskning som kan berika våra liv ur en annan dimension än den som handlar om materiell välfärd.

Det är också angeläget att finna en avvägning mellan grundforskning och tillämpad forskning. Sverige måste värna om ett fritt kunskapsökande, en forskning styrd av briljans och intuition och en forskning fjärran från styrande myndigheter eller politiska beslut.

En restriktion måste forskarsamhället dock acceptera. Forskningen måste alltid vara etiskt försvarbar. Att från statsmakternas sida generellt ange var gränser skall dras är emellertid knappast möjligt för forskningsområden i snabb utveckling. Vi anser att forskarna själva måste medverka till en fortlöpande och öppen debatt i dessa frågor.

Forskning kan – och skall – också ha en samhällskritisk funktion. Den skall kunna vara en nagel i ögat på de styrande och ge utgångspunkter för självkritik.

Sverige bidrar inom flera områden med avancerad forskning som har kunnat omsättas i framgångsrik tillämpning. Statsmakterna bör överväga att ytterligare koncentrera resurser till "Centres of Excellence" inom områden där Sverige kan ligga i forskningsfronten.

Den som i Sverige satsar på en forskarkarriär inom ett område där forskningen inte leder till kommersiella tillämpningar måste vara något av en idealist. I Sverige har löneutjämnningen drivits mycket långt. Vårt skattesystem leder till orimligt upptrissade lönekrav och en skev lönesättning i offentlig bedriven verksamhet, där vi även återfinner åtskilligt av forskningsverk-

samheten. Det är enligt vår mening utomordentligt allvarligt att vi i Sverige inte kan erbjuda våra kvalificerade forskare en god lön eller i tillräcklig omfattning locka utländska forskare att arbeta här.

Vi har i andra sammanhang framfört vår kritik och våra förslag rörande grundskola, gymnasieskola och grundläggande högskoleutbildning. Vi har bl.a. uttalat farhågor för den nya grundskolläroverutbildningens kvalitet och lagt förslag om en ny – på ämnesstudier grundad – utbildning för lärare. Vi har krävt att grundskolan får nya mål och att ett nytt betygssystem införs.

Våra förslag syftar till att skapa ett utbildningssystem som redan i begynnelsen präglas av kunskap, kvalitet och strävan efter personlig utveckling. Det är enligt vår mening en av de viktigaste uppgifterna för att skapa en bas för fortsatt välstånd liksom för en god rekrytering till högre utbildning och forskning.

För att markera kunskapernas betydelse har vi också föreslagit att krav för att komma in på de olika linjerna i gymnasieskolan skall preciseras. Det är, enligt vår mening, ärligare gentemot eleven att redan från början säga att det behövs goda kunskaper i ett visst ämne för att klara en given utbildning.

Av samma skäl måste tillträdessystemet till högskolan utformas så att det premierar adekvata studier i stället för taktikläsande. Dagens system leder till att sökande utan tillräckliga förkunskaper antas till utbildning, vilket i sin tur kan leda till studieavbrott, onödig skuldsättning m.m. Vi har därför bl.a. avisat förslag om att all gymnasieutbildning skall ge allmän behörighet till högskolestudier.

3. Propositionens allmänna inriktning

Propositionen innebär att en rad moderata förslag nu även blivit regeringens politik. Således föreslår regeringen att därtill behöriga lärare skall beredas utrymme för forskning i tjänsten. Små och medelstora högskolor skall inte bygga upp egna forskningsinstitutioner, utan sambanden med fakulteterna markeras. Vissa medel överförs till grundforskning från sektorsorganen. Regeringen framhåller kvalitetsfrågorna, även om den avstår från att göra de prioriteringar som krävs för att i grunden skapa goda förutsättningar för forskningen.

Propositionens inriktning på offentlig sektor och sociala frågor ådagalägger en vilja att skaffa underlag för fortsatta monopol. Att släppa loss alternativ eller stimulera forskning i syfte att möjliggöra alternativa produktionsformer är inte regeringens linje.

Propositionen som helhet sägs innebära en unik nivåhöjning. Med den inflation Sverige haft under senare år räcker pengarna dessvärre inte särskilt långt. Diskrepansen mellan åskade medel, de mål regeringen säger sig vilja nå och förslagen är ibland betydande. Så tar regeringen t.ex. inte tillnärmelsevis upp de belopp för utrustning som krävs för att universiteten och högskolorna skall kunna bedriva en verksamhet på en kvalitativt rimlig nivå. Även på andra områden framstår regeringens förslag i förstone som något mer framåtsyftande än vad de i verkligheten är. Kostnaderna för omvandling av utbildningsbidrag till doktorandtjänster har underskattats. Genom förslagen om kostnadstäckning kan de föreslagna ökningarna för forskningsrådets del de facto komma att visa sig vara en urholkning av dagens anslagsnivå.

Socialdemokraternas ekonomiska politik leder till upptrissade lönekrav och kostnader på alla områden. Forskarnas villkor har relativt sett försämrats under det senaste året. Risken för forskarflykt till näringsliv eller till andra länder ökar om lönesättningen inte är konkurrenskraftig.

Den inhemska grundforskningen riskerar att utarmas genom att socialdemokraterna för en felaktig politik. Vi ser i dag hur svensk industri i ökad omfattning etablerar samarbete med eller köper upp företag inom E.G. Allt mer av forskning och utveckling kan komma att förläggas till länder som erbjuder bättre arbetsvillkor för forskare och företag.

4. Sambandet grundutbildning – forskning

De treåriga forskningspropositionerna skapar förutsättningar för ett mer långsiktigt agerande men separerar grundutbildning från forskning, vilket enligt vår mening är olyckligt. Grundutbildningens samband med forskning måste vara entydigt om Sverige skall kunna leva upp till kravet att bedriva en högskoleutbildning på vetenskaplig grund.

Institutionernas uppgifter gäller såväl grundutbildning som forskning och forskarutbildning. Grundutbildningens omfattning avgör exempelvis hur många lärare som kan vara anställda, vilket i sin tur påverkar hur många doktorander som kan handledas och som kan antas till forskarutbildning. Antalet disputerade påverkar i hög grad möjligheterna att rekrytera nya lärare och forskare. Institutionernas olika verksamheter utgör kommunicerande kärl. Otillräckliga resurser för grundutbildningen skadar också forskningen.

Mot denna bakgrund anser vi det vara till nackdel för hela högskoleverksamheten att riksdagen behandlar forskning och grundläggande högskoleutbildning var för sig som åtskilda verksamheter. De treåriga planeringsperioderna bör därför utvidgas till att gälla ett samlat förslag för hela högskole- och forskningsområdet fr.o.m. nästa treårsperiod.

5. Internationalisering

Regeringen föreslår att resurserna ökas för deltagande i E.G:s ramprogram för forsknings- och utvecklingsverksamhet. Vidare föreslår regeringen att medel anvisas för samarbete med Östeuropa samt att stödet till doktoranders internationella kontakter förstärks.

Mot dessa förslag har vi ingen invändning. Däremot undviker regeringen att i sak diskutera de problem som uppstår för svensk forskning genom att Sverige inte deltar i E.G:s forskningsprogram som fullvärdig medlem. Svenska forskare deltar i många program genom beredning och diskussion om uppläggning av projekt men utan att kunna delta i besluten.

I detta sammanhang finns skäl att erinra om den långsiktiga kunskapsuppbyggnad och förståelse över nationsgränserna som skapas genom E.G:s ambitiösa utbytes- och stipendieprogram inom grundutbildning och forskning.

Regeringen konstaterar i propositionen att "Forskning är ett kraftfullt sätt att åstadkomma internationell samverkan". Vi delar detta synsätt men anser att den naturliga konsekvensen av detta – åtminstone för forskningens del –

borde vara att eftersträva ett fullvärdigt medlemskap i den europeiska gemenskapen.

Mot. 1989/90
Ub125

För att under förhandenvarande omständigheter försöka astadkomma en bättre internationell samverkan föreslås i särskild kommittémotion att anslaget till europeiskt forsknings- och utvecklingssamarbete nästa budgetår ökas till 100 milj. kr., en förstärkning med 39 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag.

För att åtgärda redan uppkomna miljöskador och undanröja nya miljöhot fordras en intensifierad forskning. Miljöfrågornas globala karaktär kräver ett långtgående internationellt samarbete. Inom EG bildas nu en europeisk miljövårdsorganisation: European Environmental Agency. Sverige bör enligt vår mening söka medlemskap i EEA.

6. Avvägningen grundforskning – sektorsforskning

Riksdagen uttalade i samband med behandlingen av 1987 års forskningsproposition att regeringen inför den nästföljande planeringsperioden borde se över sektorsorganens verksamhet och komma med förslag som innebär att viss del av anslagen för sektorsforskning överförs till högskolans fakultetsanslag och till forskningsråden för att stödja den långsiktiga kunskapsupbyggnaden i högskolan.

I propositionen diskuteras balansen mellan sektorsforskning och annan uppdragsforskning å ena sidan och grundforskning eller forskning på eget programansvar å den andra.

Regeringen anser att utförandet av forskning även fortsättningsvis bör koncentreras till universitet och högskolor samt hävdar att finansiering av forskning även framdeles skall ske från skilda håll vad gäller statens FoU-satsningar. Vidare framhåller regeringen att det centrala i denna avvägning är att forskarsamhället har tillräckliga medel för forskning på eget programansvar för att trygga den långsiktiga kunskapsupbyggnaden.

Regeringen anför vidare följande:

Det kan synas som en motsägelse att en demokratisk forskningspolitik dels innehåller ett betydande mått av samhällsuppdrag till forskarna, dels lämnar dessa i hög grad obundna att själva, under inbördes diskussion och konkurrens, öka våra gemensamma kunskaper. Men en sådan arbets- och ansvarsfördelning är möjlig i en genuin demokrati, när medborgarna, deras valda företrädare och forskargrupperna kan kommunicera med varandra.

Regeringen ser inget problem i att finansieringen kommer från skilda håll. Det finns enligt vår mening skäl för att varna för en övertro på att forskarsamhällets integritet är så stor att den inte låter sig rubbas av starka sektorsfinansierare.

Regeringen anför själv i propositionen att de treåriga riksdagsbesluten om forskning ger möjlighet att "göra förändringar som har betydelse för forskningens relevans för olika samhällsområden".

Och visst försöker regeringen styra, vilket även kan ske så att regeringen närstående intressen gynnas. Redan i propositionens inledning kommer uppräknningar av den forskning regeringen anser angelägen. Som ett exempel kan nämnas att regeringen gärna ser forskning om offentlig sektor, men från

sina monopolistiska utgångspunkter. Även vi kan se forskning om den offentliga sektorn som en angelägen uppgift, men vi anser att den offentliga sektorns funktion också kan analyseras genom att förutsättningar skapas för alternativa driftsformer och huvudmän för olika verksamheter.

Det finns en risk för att forskning som legitimerar vissa lösningar också premieras vid anslagsgivningen. Det problemet kan även göra sig gällande på ett djupare plan. Inom vissa forskningsområden riskerar man att forskare på bred front dras till uppgifter som de vet är gynnade från anslagssynpunkt. Resultatet kan bli att den kritiska granskningen uteblir.

Sektorsorganens omfattande FoU-verksamhet medför, enligt vår uppfattning, framför allt två problem. Det gäller styrning av högskolan och tillkomsten av offentliga FoU-organ utanför högskolesystemet. Sektorsorganen har skapats bl.a. för att universitet och högskolor inte ansågs klara den ofta ämnesövergripande forskning som uppdragsgivarna ville genomföra i syfte att få vissa problem belysta.

Vi anser att kvaliteten på den forskning som bl.a. skall utgöra beslutsunderlag för myndigheter, regering och riksdag skulle vinna på att medel överförs från sektorsorganen för att bekosta forskning vid högskolans institutioner i stället för att sektorsorganen utvecklar egna organisationer för forskning.

Skulle beställarna finna att högskolan saknar kompetens inom något viktigt område bör de, enligt vår mening, påvisa detta för forskningsråden. Dessa har bl.a. till uppgift att stödja nya forskningsinriktningar. Visar det sig att behovet av kompetensuppbyggnad är av mer permanent natur, att traditionell ämnesindelning inte täcker det aktuella området och att ny vetenskaplig metodik utvecklas kommer så småningom också nya institutioner att inrättas.

I och med att forskningsråden får ansvaret för sådan kompetensuppbyggnad kommer vetenskapliga kriterier att styra utvecklingen. Arbetet kan äga rum i en god forskningsmiljö, där forskarna kan berikas av kontakter med andra ämnen. Samma gynnsamma miljö kan knappast skapas inom separata institut med ett begränsat forskningsområde.

Vi föreslår att – som en första etapp – cirka 30 % av fackdepartementens medel för sektoriell FoU successivt förs över till berörda fakultetsanslag samt forskningsråden, varav huvuddelen under den kommande treårsperioden. Regeringen bör ges i uppdrag att lämna preciserat förslag till hur medlen skall fördelas.

I samband med resursöverföringen bör också övervägas att avveckla vissa sektorsforskningsorgan. Vi förordar att arbetslivscentrum, arbetsmiljöinstitutet samt statens råd för byggnadsforskning avvecklas i sin nuvarande form. Därutöver bör övervägas att avveckla även naturvårdsverkets forskningsnämnd, idrottens forskningsråd, fiskeristyrelsens forskningsinitierande verksamhet och transportforskningsberedningen. De medel som i dag fördelas av dessa organ bör i stället efter strikt vetenskapliga kriterier fördelas av forskningsråden.

På samma sätt bör den forskning som bedrivs vid och finansieras av olika statliga organ i ökad grad föras över till högskolans institutioner. Salunda bör det forsknings- och utvecklingsarbete som finansieras av barn- och ungdoms-

delegationen och statens kulturråd i stället finansieras av forskningsråden och medlen överförs till dessa.

Regeringen föreslår att ett nytt programråd inrättas för avfallsrelaterad forskning. Enligt vår mening bör regeringen gå motsatt väg och inventera vilka olika styrgrupper och programråd som redan existerar. Regeringen bör därefter för riksdagen redovisa vilka av dessa styrorgan som kan utvecklas samt vilka instanser som bör överta kvarvarande uppgifter.

Vi anser att högskolan i större utsträckning än i dag bör ges möjlighet att biträda statsmakterna med utredningsverksamhet och uppdragsforskning. Högskolan skulle då ha ansvaret för den vetenskapliga kvalitetskontrollen av de givna uppdragen. Ett konkret exempel är statliga utredningar. Sekreterare i sådana utredningar rekryteras ofta bland tjänstemännen inom respektive departement. Kvaliteten och integriteten i det statliga utredandet skulle enligt vår mening förbättras avsevärt om forskare från högskolan i större omfattning engagerades i de offentliga utredningarna.

Grundforskningen är fakultetens bas. Starka fakulteter är den bästa garantin för ett fritt kunskapsökande. En fri, obunden forskning har bäst förutsättningar om institutionerna har den ekonomiska bas som behövs för att säga nej till uppdrag som inte ligger i linje med institutionens forskningsinriktning. En permanent överföring av resurser från sektorsorganen skulle därför bidra till att ge den inomvetenskapligt motiverade forskningen större utrymme, samtidigt som den politiska styrningen minskar.

Ingenjörsvetenskapsakademien har i en rapport framhållit att det krävs långsiktighet och uthållighet för att bygga upp och vidmakthålla kompetens. IVA anser att resurser därför bör gå till kreativa och högpresterande forskare och forskargrupper. På så sätt stöder och premierar man kvalitet. Målet bör enligt IVA vara att skapa och upprätthålla verksamheten i ett antal forskargrupper av hög internationell klass inom merparten av teknikens viktiga huvudområden.

Vi delar uppfattningen att s.k. Centres of Excellence kan vara stödjepunkter för svensk forskning och föreslår att regeringen återkommer med förslag till hur sådana centra skall byggas upp.

7. Forskarutbildningen

Regeringen redovisar att behovet av forskarutbildade kommer att öka i framtiden. Antalet antagna till forskarutbildning har legat kring 2 400 de senaste tjugo åren. Antalet disputationer uppgår emellertid endast till cirka 1 000 per år. UHÄ har påvisat att betydligt fler måste avlägga doktorsexamen för att ett oförändrat antal forskarutbildade personer skall vidmakthållas. Regeringen anger att målet bör vara att fördubbla antalet examinerade inom forskarutbildningen. Vi delar denna uppfattning.

Regeringen framhåller att institutionerna måste ta ett ökat ansvar för dem som antagits till forskarutbildning. Vidare hävdar regeringen att det ofta är bättre både för kvaliteten på arbetet och för effektiviteten i studierna att vara del i en forskargrupp.

De åtgärder regeringen föreslår är emellertid långt ifrån tillräckliga för att vända utvecklingen. Svårigheterna att i framtiden rekrytera tillräckligt

många till forskarutbildning kommer att accentueras ytterligare av förändringarna i födelsetalen. Vid sekelskiftet kommer stor konkurrens att råda om den tillgängliga arbetskraften. Mycket talar för att starka aktörer kommer att knyta begavningarna till sin verksamhet för att säkra produktion och konkurrenskraft.

Regeringen ansluter sig i propositionen till vårt förslag om omvandling av studiebidrag till doktorandtjänster, vilket också föreslogs av lärartjänstutredningen (LÄTU). Vi finner emellertid att regeringens förslag i praktiken kan leda till en spärrad högskola, eftersom nästan inga öppningar behålls för annan finansiering av forskarstudier.

Arbete i forskarlag kan givetvis både vara stimulerande och bidra till hög studietakt och goda resultat. Det finns emellertid skäl att framhålla värdet av att i forskningssammanhang också gå egna vägar och söka det udda och originella. Sverige bör värna om den i grunden humanistiska forskningstraditionen som slagit vakt om ett fritt sökande av kunskap. Även när handledarkapaciteten är otillräcklig för att anta fler forskarstuderande bör institutionen normalt inte kunna vägra studerande som vill genomgå utbildningen som "privatister" att också göra detta.

Doktorandtjänst ökar tryggheten för den som ger sig in i en forskarkarriär. Regeringen ser doktorandtjänster som den normala försörjningsvägen för de forskarstuderande. Detta är också vår uppfattning, men vi anser att regeringen underskattar värdet av att på andra vägar finansiera forskarutbildning. Särskilt inom humanistisk och även inom samhällsvetenskaplig fakultet fullföljs forskarstudier av personer som väljer en lång studietid för att kunna förvärvsarbeta parallellt med studierna.

Regeringen föreslår därutöver att möjligheterna att uppbära studiemedel tas bort för den som forskarstuderar. Vi anser att denna möjlighet bör finnas kvar för den som ser studielån som en möjlighet att delfinansiera sin forskarutbildning.

Riksdagens beslut att överföra lärartjänster inom den allmänna skolan till kommunal huvudman kan leda till försämrade möjligheter för lärarna att få tjänstledigt för att inneha högre tjänst. Detta får till följd att ett antal personer avstängs från möjlighet att bedriva högre studier eller forskning. Vi förutsätter att dessa frågor löses när man nu planerar för övergång till kommunalt huvudmannaskap.

Avslutningsvis vill vi fästa uppmärksamheten på den minskning av resurser för forskning och forskarutbildning som kan bli följden av den förändrade beskattning av stiftelser och stipendier som nu diskuteras. En eventuell utökad beskattning bör enligt vår mening inte utformas på sådant sätt att detta blir följden.

7.1 Doktorandtjänsterna

Regeringen föreslår anslagsökningar utan att klart redovisa att en del av tillskottet äts upp av löneuppräknings. Antalet studiestödsrum minskar relativt kraftigt till följd av regeringens förslag. Detta är inte acceptabelt mot bakgrund av de behov av forskarutbildade som regeringen själv redovisat.

Resurserna för doktorandtjänster bör enligt vår mening ökas med 50 milj.

kr. utöver regeringens förslag. Vidare bör riksdagen ange att omvandlingen av utbildningsbidrag till doktorandtjänster skall vara avslutad vid utgången av budgetåret 1995/96.

Mot. 1989/90
Ub125

Omvandlingen av utbildningsbidragen bör under den förestående treårsperioden avslutas inte bara vad gäller teknisk utan även matematisk-naturvetenskaplig fakultet samt Sveriges lantbruksuniversitet. Övriga utbildningsbidrag bör successivt och snarast möjligt därefter omvandlas till doktorandtjänster.

7.2 Betyg på doktorsavhandling

För att upprätthålla kvaliteten på doktorsavhandlingarna bör reglerna för betygsättningen ändras. Vi föreslår att avhandlingen betygsätts som underkänd, godkänd eller väl godkänd. Fakultetsopponent och betygsnämndens ledamöter skall ha rätt att i protokoll anmäla avvikande mening samt skälen för sina ställningstaganden.

8. Tjänsteorganisatoriska frågor

Flera utredningar har starkt betonat behovet av samband mellan forskning och utbildning, inte minst från kvalitetssynpunkt. Åtskillnaden i anslagshänseende mellan dessa verksamheter är enligt vår mening olycklig. Sambandet kan emellertid stärkas genom att forskning förs in i tjänsten som en *skyldighet* för alla behöriga universitetslärare. Det skulle medföra en vitalisering av den högre utbildningen.

Vi har i motioner såväl förra året som i år framhållit det nödvändiga i att tjänstestrukturen vid de svenska universiteten och högskolorna anpassas till den internationellt gängse. Det skulle innebära att alla behöriga universitets- och högskolelärare läggs forskning i tjänsten motsvarande ungefär en tredjedel av arbetstiden. Därmed skulle en större del av Sveriges forskningspotential tas till vara och högskolelagens krav på en utbildning byggd på "vetenskaplig grund" få ett reellt innehåll.

Vi konstaterar icke utan tillfredsställelse att regeringen nu är beredd att acceptera vårt synsätt. Regeringen föreslår att det i högskoleförordningen skall föreskrivas att högskolelektorer, liksom professorer och forskarassistenter, skall bedriva forskning och att de nya reglerna skall gälla för högskolelektorstjänster som ledigförklaras efter den 1 juli 1990. För redan förordnade högskolelektorer skall forskning i tjänsten gälla om de är eller blir docentkompetenta. Högskolelektorerna måste dock ansöka om medel för forskning i särskild ordning.

Regeringens förslag innebär därigenom enligt vår uppfattning endast en läpparnas bekännelse till principen om forskning i tjänsten för högskolelektorerna. Som vi framhållit är forskning och undervisning oupplösligt förknippade och principiellt beroende av varandra.

Forskning bör därför vara ett åliggande för alla forskarutbildade högskolelektorer, oavsett om de vunnit docentkompetens eller ej. Detta är av särskild vikt för lektorerna vid de mindre högskolorna. Vid dessa högskolor finns endast ett fåtal docentkompetenta högskolelektorer, och forskningsverksamheten skulle i hög grad gynnas av att alla behöriga högskolelektorer ålades

forskning i tjänsten. Därigenom tillförs dessa högskolor en ny och betydelsefull forskningsresurs.

Det finns starka skäl för att i högskoleförordningen reglera den arbetstid som högskolelektorerna skall ägna åt forskning. Därmed står det från början klart för såväl prefekter som högskolelektorer vad som bör gälla. Planeringsarbetet underlättas. Onödiga spänningar och konflikter undviks. Genom en författningsreglering undviks också en uppdelning av högskolelektorerna i två kategorier: sådana som har rätt att i tjänsten bedriva forskning och sådana som måste ansöka därom.

Det har bl.a. efter internationella förebilder ansetts rimligt att högskolelektorernas forskningsdel utgör ca en tredjedel av den totala arbetstiden. Vi föreslår att detta lagfästs.

8.1 Finansiering

Finansieringen av högskolelektorernas forskning i tjänsten torde i allt väsentligt kunna ske inom högskolesystemets ramar. Enligt uppgift skulle ca 2 800 högskolelektorstjänster beröras av förslaget om en forskningskyldighet under en tredjedel av arbetstiden. Om tiden skulle behöva finansieras fullt ut med nya resurser kan kostnaden uppskattas till drygt 275 milj. kr. Högskolans rörliga forskningsresurs, som numera ingår ospecificerat i fakultetsanslagen, uppgår till ca 330 milj. kr. innevarande budgetår.

Även andra anslag kan tas i anspråk för ändamålet. Regeringen föreslår en särskild fakultetsresurs för de humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna samt forskningsstödjande åtgärder till de mindre och medelstora högskolorna. De båda anslagsposterna har beräknats till 50 resp. 43 milj. kr. 1992/93.

Det finns också anledning att direkt ta sektoriella medel i anspråk. Alla innehavare av externt finansierade lärar-/forskartjänster bör kunna aläggas undervisning omfattande ca 10 % av arbetstiden. En sådan ordning tillämpas redan för forskningstjänster som finansieras av naturvetenskapliga forskningsrådet.

Av sektoriella medel kan uppskattningsvis 200 milj. kr. frigöras för högskolelektorers forskning i tjänsten. En stor del av dessa resurser utnyttjas för övrigt redan i dag av högskolelektorer. Den fulla kostnadstackningen av externfinansierad forskning kan likaledes tillföra i första hand institutionerna betydande resurser. Fem % av de 3 500 milj. kr. som externfinansieringen i dag uppgår till skulle innebära att ca 175 milj. kr. kunde tillföras berörda institutioner för en långsiktig kompetensuppbyggnad.

De angivna exemplen, som tillsammans utgör drygt 800 milj. kr., ger vid handen att högskolelektorernas forskning i tjänsten utan större svårigheter kan finansieras genom en omfördelning av medel.

Reformen bör genomföras successivt, och det är naturligt att börja med de docentkompetenta högskolelektorerna. Regeringen bör ges i uppdrag att genomföra de avsedda förändringarna under den förestående treårsperioden, så att samtliga forskningsbehöriga högskolelektorer budgetåret 1993/94 har forskning som en av sina väsentliga arbetsuppgifter.

8.2 Högskoleadjunkternas kompetensutveckling

Över hälften av högskolans lärare saknar forskarutbildning. Enligt SCB saknar ca 800 av ca 4 000 högskolelektorer forskarutbildning, och av ca 5 000 högskoleadjunkter har endast ca 450 genomgången forskarutbildning.

Detta är inte acceptabelt. Förhållandena är till stor del en följd av en alltför snabb uppbyggnad av nya högskolor. Vi har vid upprepade tillfällen varnat för denna utveckling, inte minst vad beträffar kvalitativa försämringar inom den högre utbildningen. Dåliga löneförhållanden har inte heller gjort forskarutbildning eller tjänster som lärare vid högskolan mer attraktiva.

Vi har emellertid att utgå från den förhandenvarande situationen. Moderata samlingspartiet delar regeringens uppfattning att alla lärare inom högskolan på sikt bör vara forskarutbildade. Vissa kategorier måste dock undantas. Det gäller vissa tjänster inom det konstnärliga området samt de högskoleadjunkter som tjänstgör som studievägledare. Samma gäller för vissa lärare i t.ex. slöjd och musik samt lärare vid fritidslärlinjen. En precisering bör ske av vilka lärarkategorier som måste undantas från det långsiktiga målet om att ha genomgått forskarutbildning.

Regeringen föreslår nu att ledigtjänster som högskoleadjunkt bör ersättas med tjänst som högskolelektor i den mån kompetent sökande finns att tillgå. Samtidigt föreslås att 30 milj. kr. anvisas för att bl.a. stödja högskoleadjunkter vid de mindre högskolorna, som genomgår forskarutbildning. Enligt "Forskning vid de mindre och medelstora högskolorna" (SOU 1989:27) deltar nära en tredjedel av högskoleadjunkterna i forskarutbildning.

Vi är för vår del beredda att stödja åtgärder som syftar till en höjning av högskolans kvalitet. Enligt vår mening finns det dock anledning att vidta mer systematiska åtgärder. Regeringen bör därför ges i uppdrag att i nästa budgetproposition lägga fram en plan för hur målet att få en högskola där det absoluta flertalet lärare är forskarutbildade skall nås. Det borsjälvfallet inte komma i fråga att nytillträdande innehavare av högskoleadjunktstjänster skall kunna komma i åtnjutande av de medel som anslås för icke disputerade adjunkters forskarutbildning.

8.3 Tjänster på det medicinska området

Regeringens förslag till förändring av tjänster på det medicinska området synes inte vara väl genomtänkt. En utgångspunkt bör vara att tjänsterna är så utformade att tjänstekonstruktionernas intentioner både vad gäller forskning, undervisning och klinisk tjänstgöring erhåller den tid som avsetts. Tjänst som klinisk amanuens bör därför tills vidare finnas kvar för att säkerställa att undervisningsvolymen inte minskar till följd av den förändrade tjänsteorganisationen. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett nytt förslag rörande tjänsterna på det medicinska området.

8.4 Meritvärdet av forskarutbildning

Fler statliga tjänster bör enligt vår mening ha disputerade innehavare. Vi föreslår att regeringen låter utföra en inventering av tjänster för vilka doktorexamen bör vara behörighetsvillkor. Regeringen bör därefter inför riksdagen redovisa vilka förändringar genomgången bör leda till.

8.5 Gymnasielektorerna

Det är väsentligt att lektorstjänsterna i gymnasieskolan besätts med kompetenta sökande. Lektorerna har med sitt djupa ämneskunnande och vetenskapliga synsätt betytt mycket för att hos gymnasieeleverna väcka intresse för fortsatta studier.

I dag upprätthålls knappt 50 % av lektoraten inom gymnasiet av behöriga innehavare. Skälen härtill är att det inte finns någon lämplig pedagogisk utbildning för personer med doktorsexamen, samt det ringa ekonomiska utbyte som en lektorstjänst ger i förhållande till andra tjänster. Regeringen bör skyndsamt vidta åtgärder för att avhjälpa den svaga rekryteringen till lektorstjänster i gymnasieskolan.

Vi vill också framhålla möjligheten att ge dispenser för personer som har disputerat och som visat sig besitta den pedagogiska kompetens som kan krävas för tjänst som gymnasielektor.

9. Förstärkt bas ökar universitetens frihet

Regeringen föreslår att medel överförs från den sektoriella forskningen till forskningsråden i stället för att bli en allmän förstärkning av fakultetsanslagerna. Regeringen framhåller värdet av den konkurrens som därigenom skapas mellan forskare från olika högskolor och institutioner.

Regeringen anger att propositionens förslag innebär att ca 200 milj. kr. överförs från sektorsorgan till forskningsråden.

Vi vill för vår del framhålla betydelsen av att högskolor och universitet har en stark bas för den egna verksamheten. Starka fakulteter utgör en viktig grund för högskolans oberoende och frihet. Överföringen av medel från sektorsorgan till universitet och högskolor bör därför enligt vår mening i betydande omfattning användas för förstärkning av fakulteterna.

10. Forskningsrådsorganisationen – ansvarsfrågor

Regeringen föreslår att ett nytt socialvetenskapligt forskningsråd inrättas samt att skogs- och jordbrukets forskningsråd erhåller en status motsvarande de övriga forskningsrådens. Vidare föreslår regeringen att ett teknikvetenskapligt forskningsråd inrättas genom att befintlig verksamhet bryts ut ur STU:s organisation.

I samband med inrättandet av det socialvetenskapliga forskningsrådet föreslår regeringen att delegationerna för social forskning (DSF) samt invandrarforskning (DEIFO) upphör. Vi har ända sedan tillkomsten av DSF hävdat att dess verksamhet bättre främjas av att inordnas i den reguljära rådsverksamheten. Vi hälsar därför regeringens – om än senkomna – helomvändning med tillfredsställelse. Regeringens förslag innebär emellertid att de nya forskningsråden blir kvar under respektive fackdepartement.

Vi har ovan framfört våra förslag rörande avvägningen mellan grundforskning och sektorsforskning. Vi har vidare redovisat vår uppfattning att forskningsprojekten i största möjliga utsträckning skall beslutas efter inomvetenskapliga bedömningar. Detta stöds enligt vår mening om ansvaret för grundutbildning och forskning åvilar det departement som har som huvuduppgift att svara för kunskapsuppbyggnad och kunskapsutveckling.

I konsekvens härmed kan vi inte se något behov av ett särskilt socialvetenskapligt forskningsråd. Den vetenskapliga kompetensen att bedöma forskningens relevans är väl representerad i såväl de humanistiskt-samhällsvetenskapliga som medicinska forskningsråden.

Vi anser således att regeringens förslag till ett nytt socialvetenskapligt forskningsråd bör avslas av riksdagen. I andra hand bör riksdagen, för det fall den beslutar inrätta ett nytt socialvetenskapligt råd, besluta att detta inordnas bland övriga forskningsråd inom utbildningsdepartementets ansvarsområde.

Handikappforskningen bör även fortsättningsvis ingå i den verksamhet som forskningsrådsnämnden svarar för.

Det föreslagna teknikvetenskapliga forskningsrådets autonomi bör ytterligare markeras genom att även detta förs till utbildningsdepartementets ansvarsområde. Rådets uppgift skall, enligt vår mening, i första hand vara att bevilja medel för grundläggande teknisk forskning, vars tillämpning ofta inte kan förutses. Det sagda innebär inte att svensk industris mer omedelbara behov av forskningsstöd nedvärderas. Detta bör emellertid i första hand tillgodoses genom insatser i annan form. Så bör t.ex. Sverige mer aktivt än tidigare verka för en förstärkning av samarbetet med EG och i konsekvens med detta ställa erforderliga medel till förfogande för att svensk industri skall kunna delta i, påverka och dra nytta av den gemensamma teknikutveckling som EG organiserar i sitt ramprogram för FoU.

På samma grunder bör även det skogs- och jordbruksvetenskapliga forskningsrådets oberoende ställning stärkas genom att även detta råd organisatoriskt underordnas utbildningsdepartementet.

10.1 Principen om full kostnadstäckning

Regeringen anser att den externfinansierade verksamheten skall stå för alla de kostnader som den föranleder, även på fakultets- och institutionsnivå.

Vi finner för vår del att en sådan princip är rimlig och riktig. Emellertid kan den få tämligen bisarra konsekvenser genom att av regeringen föreslagna anslagsökningar till forskningsråden helt äts upp av att även dessa skall betala de kringkostnader som verksamheten föranleder.

I dag erlägger forskningsråden till högskoleförvaltningen ett av regeringen fastställt belopp motsvarande 3 % av kostnaderna för olika projekt. Principen om full kostnadstäckning kan komma att leda till krav på betydande belopp. Inom en nära framtid kan kravnivån komma att ligga betydligt högre och motsvara belopp som vida överstiger de av regeringen nu föreslagna anslagsökningarna.

Regeringens handlingsätt är närmast opportunistiskt. Effekterna av förslaget om full kostnadstäckning borde öppet ha redovisats. För forskningsrådets del kan det innebära en de facto minskad verksamhet.

Å andra sidan leder ofullständig kostnadstäckning till att någon annan verksamhet får se sina resurser naggade i kanten. I sämsta fall kan det bli så att resurser för grundutbildning urholkas för att täcka forskningens behov.

Vi har i förevarande motion föreslagit omfattande överföringar av sektors-

medel till fakulteter och forskningsråd. Genom de av oss föreslagna överföringarna skapas även möjligheter för de olika delarna av forskningsorganisationen att svara för sina kostnader utan att verksamheten försämrats.

11. Forskningen vid de små och medelstora högskolorna

Regeringen anför att kraven inte bara på kvalitet utan också på bredd i forskning och forskarutbildning har medfört att många forskningsmiljöer inom högskolan är små. Forskningspolitiska studier visar att det krävs en viss omfattning på verksamheten för att skapa en kreativ forskningsmiljö.

Grundforskning och forskarutbildning bedrivs i dag inom ett fyrtiotal fakulteter knutna till elva högskoleenheter.

Regeringen föreslår nu att särskilda medel ställs till förfogande för forskningsstödande åtgärder vid de mindre och medelstora högskolorna. Sammanlagt föreslås för perioden en höjning av basen med 30 milj. kr. Medlen skall stimulera lärare vid dessa högskolor att ansöka om forskningsstöd och projektanslag hos forskningsråd och andra forskningsfinansierare. Vidare skall medlen kunna användas för stöd till forskarutbildning av lärare vid de mindre och medelstora högskolorna.

Ytterligare medel för bl.a. forskning vid de mindre och medelstora högskolorna föreslås i regeringens proposition rörande regionalpolitiken.

Andelen lärare som genomgått forskarutbildning uppgår vid de små och medelstora högskolorna till ca 30 %. Vid vissa högskolor finns endast några få och i något fall icke någon enda disputerad lärare. Det är under sådana förutsättningar knappast korrekt att tala om en utbildning på vetenskaplig grund.

Vi finner för vår del att det är av största vikt att de medel som nu ställs till förfogande för forskning vid små och medelstora högskolor också används till verksamhet som håller den kvalitativa niva som måste krävas och inte till ett slags allmänt utvecklingsarbete, t.ex. i samarbete med det lokala näringslivet. Användningen av medlen måste följa samma vetenskapliga kriterier som gäller för övrig forskning och utveckling.

Det finns anledning att tillse att de anslagna medlen uteslutande används för angivna ändamål: dels att ge stöd för högskoleadjunkters forskarutbildning, dels att stimulera redan forskarberöriga lärare i deras forskning.

12. Utrustningsanslaget

Vi har i kommittémotion rörande Högskoleutbildningen (1989/90:Ub617) föreslagit att riksdagen, utöver av regeringen föreslagna 70 milj. kr. för nästa budgetår anvisar ett engångsanslag om 500 milj. kr. för nyanskaffning och ersättning av utrustning.

Särskilt besvärande är bristen på modern utrustning inom grundutbildningen, men här finns – liksom i andra avseenden – ett klart samband mellan kvalitet i grundutbildning och forskning.

Vi vidhåller vårt förslag om en engångsanvisning av 500 milj. kr. för anskaffning och ersättning av utrustning.

13. Kulturfrågor

Mot. 1989/90

Ub125

Vi har i annat sammanhang föreslagit att statens kulturråd skall avvecklas samt att anslagen för kulturändamål läggs ut decentraliserat.

I konsekvens härmed föreslår vi att de medel som statens kulturråd bör få enligt regeringens förslag i stället anvisas så att varje ansvarsmuseum direkt erhåller 250 000 kr. för sin forskning samt att resterande 756 000 kr. anvisas humanistiskt-samhällsvetenskapliga forskningsrådet för forskning inom kulturområdet.

14. Forskning för en miljöanpassad utveckling

Regeringen föreslår att till floran av sektorsorgan skall tillföras ett programråd för avfallsrelaterad miljöforskning. Syftet är dels att identifiera de risker som en olämplig och ofullständig avfallshantering innebär för en god miljö, dels att precisera krav som behöver ställas på produkter, hushåll och företag samt på metoder för avfallshantering.

Vi har ovan föreslagit att en översyn skall ske i syfte att nedbringa antalet organ som inrättats för styrning av forskningsinsatser. I konsekvens härmed anser vi att regeringens förslag om ett programråd för avfallsrelaterad miljöforskning bör avvisas. Verksamheten ifråga kan stödjas och samordnas via de befintliga forskningsråden.

15. Forsknings- och utvecklingsarbete inom tjänstesektorn

I propositionen anges att kommuner och landsting bör engagera sig som uppdragsgivare i forskningssammanhang. Regeringen avser att bedriva ett programarbete i syfte att beskriva och avgränsa forskningsområdet samt att därefter återkomma till riksdagen i denna fråga.

Vi finner det naturligt att kommuner och landsting kritiskt granskar och utvärderar sin verksamhet. En effektiv utvärdering och dynamik skulle föras in i den offentligt bedrivna verksamheten om möjlighet öppnades att bedriva verksamhet med olika huvudmän och under konkurrens.

Kommuner bör självfallet kunna använda den kompetens som finns vid universitet och högskolor för granskning och analys av sin verksamhet. Att föra in fler styrfaktorer i forskningen genom att kommunerna börjar uppträda som renodlade sektorsorgan är enligt vår mening emellertid inte lämpligt.

Även på detta område bör högskoleorganen själva välja och precisera forskningsverksamhetens inriktning.

Vi föreslår att regeringen avstår från denna arbetsinsats och i stället verkar för den förnyelse och avreglering av den offentligt bedrivna verksamheten som den så länge talat om men inte förmått genomföra.

16. Energiforskning

Under de senaste femton åren har staten satsat 7,8 miljarder kr. i löpande penningvärde på forskning och utveckling inom energiområdet. Dessutom har Vattenfall, de privata kraftföretagen, Svensk Energiutveckling AB och

andra intressenter avsatt stora summor för samma ändamål. Trots betydande insatser på energiforskningsområdet, framför allt rörande förnyelsebara energikällor, har inga nya kommersiella genombrott gjorts.

Den svenska energiforskningen genomsyras av tydliga politiska ambitioner. Riksdagsbeslutet – i strid med resultatet av folkomröstningen – om att kärnkraften skall vara avvecklad år 2010 har i stor utsträckning präglat forskningsinsatserna. Forskning måste, enligt vår mening, präglas av realism och inte av politiskt önsketänkande. Tidigare forskningsprojekt bör utvärderas och resultaten ligga till grund för bedömning av vilka insatser som bör ske i framtiden.

Förbudet mot forskning för att rita, konstruera eller kostnadsberäkna nya kärnkraftsreaktorer (6 §, lagen om kärnteknisk verksamhet) bör självfallet upphävas. Förbudet är en skam för ett land som vill hävda yttrandefrihet och den demokratiska debattens ideal. Det innebär dessutom en otillbörlig inskränkning i den forskningens frihet som även regeringen säger sig värna om.

17. Justitiedepartementets verksamhetsområde

Den ökande brottsligheten oroar många människor. Det finns starka skäl för forskning inom detta område i syfte att minska brottsligheten och därmed de skador den åstadkommer.

I propositionen anges att det saknas tillräcklig kunskap om och i vilken utsträckning brottslighet har samband med den invandring som skett till Sverige. Regeringen anser det nödvändigt att forsknings- och utvecklingsarbetet inom området intensifieras. Detta finner vi befogat. Det är känt att invandrare svarar för en oproportionerligt stor del av brottsligheten – inte minst vad gäller grova brott. Exempelvis uppgick andelen utländska medborgare som 1987 dömdes för grova narkotikabrott till 31 %.

Vi finner dock anledning att reagera mot de utgångspunkter för forskningsarbetet som regeringen anger. I propositionen anförs:

Det behövs mer kunskaper om invandrades brottslighet, om vilka faktorer i det svenska samhället som negativt påverkar olika invandrargruppers anpassningsmöjligheter samt om hur man kan komma till rätta med dessa problem (vår kursivering).

Det anförda synes innebära att regeringen utgår ifrån att det är i det svenska samhället eller bland svenska medborgare man har att söka de främsta orsakerna till invandrades brottslighet. Sådan forskning torde riskera att leda fram till att det är svenskar och olika samhällseliga organ som skall förändras för att minska invandrades brottslighet. Vi menar att detta inte är en godtagbar utgångspunkt för forskningsarbete. Detta arbete bör tvärtom i första hand vara inriktat på att söka vilka faktorer hos olika invandrargrupper som medverkar till brottslighet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Enligt propositionen tillhör ekonomisk brottslighet de områden som prioriteras i kampen mot brottsligheten. I linje med detta resonemang anges att BRÅ skall göra en särskild undersökning av den ekonomiska brottsligheten inom hyres- och fastighetsbranschen.

Enligt vår mening bör en sådan undersökning inte prioriteras. För det första är det felaktigt att ekonomisk brottslighet är ett prioriterat område. Enligt budgetpropositionen, bilaga 15, sid 99, skall våldsbrottsligheten och narkotikabrottsligheten prioriteras under följande budgetår. Ekonomisk brottslighet är således för närvarande *inte* ett prioriterat område i kampen mot brottsligheten.

För det andra har under 1980-talet initierats och genomförts åtskilliga undersökningar av ekonomisk brottslighet. Mot den bakgrunden finns det anledning att hushålla med de trots allt begränsade resurser som står till förfogande för forsknings- och utvecklingsarbete. Det är nödvändigt att prioritera de uppgifter som är mest angelägna.

Enligt vår mening är det synnerligen angeläget att brottsoffrens situation liksom de totala kostnaderna för brottsligheten blir föremål för särskilda undersökningar.

Det finns inte någon kartläggning av hur brottsoffer i Sverige reagerar psykiskt, förutom en begränsad enkätundersökning som tidigare genomförts i BRÅ:s regi. Det finns inte heller någon utredning om brottsoffrens kontakter med myndigheter och vilka erfarenheter myndigheterna har av detta arbete. Resultatet av ett sådant forskningsarbete skulle kunna ligga till grund för ytterligare insatser till brottsoffrens skydd. Det kan också ge underlag för beslut om hur myndigheternas arbete med brottsoffer skall kunna förbättras.

Det finns inte heller någon forskning om vad de "vanliga" brotten kostar vårt land. Sådan forskning skulle kunna ge information om de samlade kostnaderna för offer, sjukhusvård, socialtjänstens insatser, polisutredning, rättsväsende och kriminalvård. Kunskaperna skulle vara av stor betydelse både vad gäller insatser för att förhindra brott och ytterligare insatser för brottsoffren.

De av oss föreslagna uppgifterna bör rymmas inom det anslag regeringen föreslagit.

18. Jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Vi har ovan anfört våra synpunkter på avvägningen av ansvar mellan högskolor och sektorsorgan. En viktig utgångspunkt är att forskningen främst skall styras av inomvetenskapliga kriterier. Enligt vår mening bör skogs- och jordbrukets forskningsråd (SJFR) föras över till utbildningsdepartementets ansvarsområde.

Detta ställningstagande aktualiserar i sin tur vem som skall vara huvudman för Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Det kan vara konsekvent att också överföra SLU till utbildningsdepartementets ansvarsområde. SLU skulle därmed likställas med övriga universitet.

I princip anser vi att den lösning bör eftersträvas som ger SLU – och andra universitet – största möjliga autonomi. Vi föreslår att regeringen får i uppdrag att under perioden analysera frågan om SLU:s framtida organisation.

19. Arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde

Mot. 1989/90

Ub125

Vi föreslår i en särskild kommittémotion att arbetslivsfonden och arbetsmiljöinstitutet avvecklas samt att de medel som dessa organ fördelar överförs till berörda forskningsråd.

20. Bostadsdepartementets verksamhetsområde

Byggbranschen satsar mindre på forskning och utveckling än andra branscher, vilket har sin grund i att en genomreglerad marknad som bostadsmarknaden så detaljstyr branschen att nyskapande och utveckling förkvävs och förhindras. Därmed minskar också företagens behov och nytta av FoU-verksamhet. Med färre regleringar och styråtgärder skulle således även byggbranschen tvingas till en marknadsorienterad produktutveckling och experimentbyggande – i stället för den anpassning till de bygg- och låneregler som i dag styr byggandet.

Vi har under en lång följd av år krävt att statens råd för byggnadsforskning (BFR) skall avvecklas. Ansvaret för relevant verksamhet bör flyttas över på andra huvudmän – övrig verksamhet skall läggas ner. Universitet och högskolor bör ges ett ökat inflytande över byggforskningen.

Huvuddelen av rådets medel kan efter en övergångsperiod överföras till fakultetsanslagen. Forskning inom byggsektorn behöver inte något speciellt eget organ för att fördela pengar. För att möjliggöra att slutföra pågående projekt och skapa förutsättningar för en smidig övergång till en ny forskningsorganisation bör avvecklingen ske successivt och avslutas under 1992/93. Inga nya projekt bör få tillkomma efter den 1 juli 1990. Regeringen bör återkomma till riksdagen med en plan på hur de medel för byggforskning som härigenom frigörs skall överföras till högskolan.

Enligt vår mening bör även experimentbyggande finansieras på samma sätt som övrigt byggande. Inget särskilt anslag behövs för detta ändamål. Under en övergångstid bör emellertid vissa medel ställas till förfogande. Inga nya projekt bör få påbörjas efter den 1 juli 1990.

Vi förordar också vissa förändringar vad gäller statens institut för byggnadsforskning (SIB). Verksamheten bör integreras med forskningen vid universitet och högskolor och finansieras via anslag till dessa. Vidare bör den förändring av inriktningen mot ökad andel av uppdragsforskning som skett under senare år fortsätta. Härigenom förbättras förutsättningarna att knyta kompetenta forskare till verksamheten.

21. Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utgångspunkter för forskningen.
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder i syfte att motivera därtill lämpade människor att satsa på en forskarkarriär.
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om sambandet mellan grundutbildning och forskning

och om ett samlat budgetförslag för hela högskole- och forskningsområdet.

Mot. 1989/90
Ub125

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att delta som likaberättigad part i EG:s forskningsprogram.

5. att riksdagen hos regeringen begär preciserat förslag om överföring av ca 30 % av resurserna för sektoriell FoU till fakulteter och forskningsråd i enlighet med vad som i motionen anförts.

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en avveckling av verksamheten i dess nuvarande form vid arbetslivscentrum och arbetsmiljöinstitutet.¹⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en avveckling av verksamheten vid statens råd för byggnadsforskning.²⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förändring av statens institut för byggnadsforskning verksamhetsformer.²⁾

[att riksdagen hos regeringen begär en redovisning av möjligheterna att avveckla naturvårdsverkets forskningsnämnd och fiskeristyrrelsens befattning med forskningsiniterande verksamhet.³⁾

[att riksdagen hos regeringen begär en redovisning av möjligheterna att avveckla idrottens forskningsråd.⁴⁾

[att riksdagen hos regeringen begär en redovisning av möjligheterna att avveckla transportforskningsberedningen.⁶⁾

[att riksdagen beslutar att de medel som anslås för den forskning som hittills finansierats via barn- och ungdomsdelegationen och statens kulturråd förs över till forskningsråden.⁴⁾

6. att riksdagen hos regeringen begär en inventering av styrgrupper och programråd samt därav föranledda förslag om avveckling av vissa organ i enlighet med vad som i motionen anförts.

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om högskolans möjligheter att biträda i utredningar m.m.,

[att riksdagen hos regeringen begär förslag om uppbyggnad av s.k. Centres of Excellence i enlighet med vad som anförts i motionen.⁵⁾

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om antagning till forskarutbildning.

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjlighet att genomgå forskarutbildning som "privatist".

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att slå vakt om en humanistisk forskningstradition.

11. att riksdagen med avslag på regeringens förslag beslutar att studiemedel även framdeles skall kunna utgå för forskarutbildning.

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheterna att även i framtiden vara tjänstledig för att inneha högre tjänst.

13. att riksdagen beslutar att för budgetåret 1990/91 för inrättande av ytterligare doktorandtjänster anslå 50 milj. kr. utöver regeringens förslag att fördelas proportionellt mellan berörda fakulteter.

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om beskattning av stiftelser och stipendier.

15. att riksdagen beslutar att omvandlingen av utbildningsbidrag till doktorandtjänster skall vara avslutad senast vid utgången av budgetåret 1995/96.

16. att riksdagen beslutar att den fullständiga omvandlingen av utbildningsbidrag till doktorandtjänster under den förestående treårsperioden även skall avse matematisk-naturvetenskaplig fakultet.

[att riksdagen beslutar att den fullständiga omvandlingen av utbildningsbidrag till doktorandtjänster under den förestående treårsperioden även skall avse Sveriges lantbruksuniversitet.³]

17. att riksdagen beslutar att doktorsavhandlingar skall betygsättas i enlighet med vad som i motionen anförts.

18. att riksdagen beslutar att forskning i tjänsten på cirka en tredjedel av arbetstiden skall åligga högskolelektorer i enlighet med vad som i motionen anförts.

19. att riksdagen beslutar att samtliga forskningsbehöriga högskolelektorer skall ha forskning som en av sina väsentliga arbetsuppgifter senast budgetåret 1993/94.

20. att riksdagen hos regeringen begär en plan för hur målet med en högskola där det absoluta flertalet lärare är forskarutbildade skall nås i enlighet med vad som i motionen anförts.

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nytillträdande högskoleadjunkters möjligheter att erhålla medel för icke disputerade adjunkters forskarutbildning.

22. att riksdagen avslår regeringens förslag att omvandla tjänster som klinisk amanuens till klinisk assistent.

23. att riksdagen hos regeringen begär ett nytt förslag till tjänster på det medicinska området i enlighet med vad som i motionen anförts.

24. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheten att ge dispens från kravet på praktisk/pedagogisk utbildning för att inneha tjänst som gymnasielektor.

25. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att stärka autonomi hos högskolor och universitet.

[att riksdagen avslår regeringens förslag om inrättande av ett socialvetenskapligt forskningsråd och som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om befintliga forskningsråds ansvar för att stödja socialvetenskaplig forskning.⁷]

[att riksdagen, för det fall föregående yrkande inte vinner riksdagens bifall, beslutar att det socialvetenskapliga rådet skall organiseras på samma sätt som andra forskningsråd i enlighet med vad som anförts i motionen.⁷]

26. att riksdagen beslutar att ansvaret för handikappforskning även i fortsättningen skall åvila forskningsrådsnämnden.

27. att riksdagen beslutar att samtliga forskningsråd skall organiseras på ett likartat sätt och inordnas under ett och samma departement i enlighet med vad som anförts i motionen.

28. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kvalitet på den forskning som bedrivs vid små och medelstora högskolor och användningen av härför anslagna medel,

29. att riksdagen beslutar att för anskaffning och ersättning av utrustning för budgetåret 1990/91 anvisa ett engångsanslag om 500 milj. kr. utöver regeringens förslag.

[att riksdagen avslår regeringens förslag att för budgetåret 1990/91 anvisa 2 006 000 kr. till statens kulturråd.^{4]}

[att riksdagen beslutar att för budgetåret 1990/91 för forskning direkt till varje ansvarsmuseum anvisa 250 000 kr..^{4]}

30. att riksdagen beslutar att för budgetåret 1990/91 för forskning inom kulturområdet till humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet anvisa 756 000 kr.,

[att riksdagen avslår regeringens förslag att inrätta ett programråd för avfallsrelaterad miljöforskning.^{5]}

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kommuners och landstings medverkan i sektorsforskning.^{8]}

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utvärdering av energiforskningsprojekt.^{5]}

[att riksdagen beslutar att upphäva 6 § i lagen om kärnteknisk forskning.^{5]}

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av forskning om invandrargrupperns brottslighet.^{9]}

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen i övrigt anförts om inriktningen av brottsforskningen.^{9]}

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om analys av Sveriges lantbruksuniversitets framtida organisation.^{3]}

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om formerna för avveckling av statens råd för byggnadsforskning och finansieringen av experimentbyggande.^{2]}

Carl Bildt (m)

Lars Tobisson (m)

Anders Björck (m)

Rolf Clarkson (m)

Ann-Cathrine Haglund (m)

Gullan Lindblad (m)

Arne Andersson (m)
i Ljung

Ingegerd Troedsson (m)

Görel Bohlin (m)

Rolf Dahlberg (m)

Gunnar Hökmark (m)

Bo Lundgren (m)

¹ 1989/90:A28

² 1989/90:Bo48

³ 1989/90:Jo24

⁴ 1989/90:Kr24

⁵ 1989/90:N40

⁶ 1989/90:T24

⁷ 1989/90:So36

⁸ 1989/90:Fi37

⁹ 1989/90:Ju29

